

De 'curieuze' taalverwervende levensloop van de Schots/Leidse student en Zuid-Afrikaanse professor, William Rollo (1892-1960)

Mary Eggermont-Molenaar

William Rollo (1892-1960) werd geboren en studeerde Klassieke Talen in Glasgow.¹ In 1915 werd hij een krijgsgevangene in Duitsland waarna hij in 1918 bij Prof. Dr. C. C. Uhlenbeck (1866-1951) te Leiden ging studeren. Daar promoveerde hij in 1925 op een Baskisch dialect om na 1926 hoogleraar Klassieke Talen aan de Universiteit van Kaapstad te worden. Tijdens zijn leven maakte Rollo zich eveneens het Frans, Russisch, Hindoestaans, Nederlands, Spaans, Zuid-Afrikaans en Japans eigen. Waar en hoe deed hij dit en in het bijzonder, hoe produceerde hij zijn proefschrift en hoe werd dit ontvangen?

Klassieke Talen in Glasgow

Rollo's vader was Rector van de *St. James the Lesser*-kerk in Glasgow. Zijn ouders, reeds in het rijke bezit van vijf dochters, werden in 1892 verblijd met zoon William, die als Willie door het leven zou gaan. Van jongs af aan moest Willie van zijn vader de krantenkoppen van de *Glasgow Herald* in het Latijn en Grieks vertalen. Waarschijnlijk was het daarom bijna vanzelfsprekend dat hij, na de middelbare school, *Whitehill Higher Grade School*, te Glasgow te hebben doorlopen, Klassieke Talen ging studeren. In april 1915 studeerde hij cum laude af waarna hij, net als ongeveer 690.000 andere Schotten, vrijwillig dienst nam.

---

¹ Dit artikel is gebaseerd op een voordracht gehouden tijdens de CAANS/ACAEN-conferentie te Fredericton, New Brunswick op 29 mei 2011.

Hij werd luitenant bij de *Highland Light Infantry, 9e Schotse Divisie*,² *Tweede Battalion*. Dit maakte dat hij in September 1915 in Noord-Frankrijk, in de Slag om Loos, terecht kwam waar tussen 25 september en 8 oktober ongeveer 50.000 mensen hun leven verloren.

In één verhaal erover staat dat de Schotse divisies werden voorafgegaan door een doedelzakspeler die al gauw werd neergeschoten. In rijen van duizend man marcheerde men door, het granaatvuur van de Duitsers negerend. De Duitsers schreven erover dat ze niet eens hadden hoeven richten en vanuit hun positie een uitstekend zicht op het front hadden. Het was zo te lezen maar een kwestie van neermaaien geweest.³

Frans, Russisch en Hindoestaans in Duitsland

Rollo werd door zijn legereenheid voor dood op het slagveld achtergelaten, door de Duitsers opgepikt en, net als 2 ½ miljoen anderen, krijgsgevangen gehouden in een van de 300 uit de grond gestampte krijgsgevangenkampen. Volgens William Rollo Jr., nu een tachtig-plusser te Kaapstad, zat zijn vader in Duitsland evenwel in een kasteel gevangen, was hij tweemaal gevluht en werd hij uiteindelijk in Nederland bij de familie 't Hooft geïnterneerd (Eggermont 2009c: 309).

Gerard (1917: 187) schrijft dat de gevluhte officieren in een van de forten van Kurstrin, ten noordoosten van Berlijn, zaten. Er zaten evenwel ook officieren in Beeskow, in een oud 16e eeuws bisschopskasteel, ten zuidoosten van Berlijn.⁴ Waar hij zat hebben we nog niet kunnen achterhalen. Volgens Willie Rollo's eigen verhaal (geciteerd in Eggermont-Molenaar 2009c: 336) had hij zijn periode als krijgsgevangene benut met Russisch, Frans en Hindoestaans van zijn medekrijgsgevangenen te leren.

Nederlands in Leiden en Den Haag

Na twee mislukte vluchtpogingen werd Rollo, volgens zijn zoon bij zijn derde vluchtpoging, in Nederland geïnterneerd. Maar na afloop van de oorlog ging Rollo niet naar Glasgow terug (Eggermont-Molenaar 2009c: 309) – volgens de

² De 9th (*Scottish*) *Division* bestond uit vrijwilligers die door Lord Kitchener waren gerecrueteerd om tijdens de Eerste Wereldoorlog op het Westerse front te dienen. Zie <http://www.1914-1918.net/9div.htm> (laatst bekeken in december 2011).

³ Zie Warner (1976: 13); <http://militaryhistory.about.com/od/worldwari/p/World-War-I-Battle-Of-Loos.htm>; John Davis (9 november 2008) op: <http://www.lifespurpose.net/Chap11/JohnDavis.html> (laatst bekeken in December 2011).

⁴ Zie <http://themanchesters.org/forum/index.php?topic=746.0;wap2>. (laatst bekeken in december 2011).

Roodt (2000: 374ff) waren er meer Britse krijgsgevangen die niet terugkeerden. Misschien was hij niet gelukkig met het optreden van zijn legereenheid en ook woonden zijn ouders daar niet meer. Sinds 1913 was zijn vader docent en sinds 1915 hoogleraar Hebreeuws en Godgeleerdheid aan het Trinity College in Toronto. In plaats van terug te gaan naar Glasgow liep Rollo vanaf 1918 college Vergelijkende Taalwetenschap bij Professor C. C. Uhlenbeck (1864-1951) in Leiden. Zijn internering in Nederland en daarna zijn verblijf bij de Nederlandse familie 't Hooft, Uhlenbecks colleges en contacten met medestudenten zullen Rollo hebben geholpen zich de Nederlandse taal snel eigen te maken.

In 1920 deed hij zijn doctoraal waarna hij bij Uhlenbeck aan een doctors-titel ging werken. Tegelijkertijd doceerde hij Latijn en Grieks aan het gymnasium Haganum in Den Haag. Volgens familieverhalen wilde Rollo in die tijd eens een boek uit de bibliotheek lenen, maar het was al uitgeleend.⁵ Hij kreeg het adres van degene die het had geleend, ging erheen: een mooi meisje deed open. Het werd een geval van liefde op het eerste gezicht en in december 1922 trouwde Willie met C. Louisa van den Broeke (1896-1989), studente Klassieke Talen en dochter van een militair.

Aanloop tot Baskisch en Spaans

In de zomer van datzelfde jaar, in 1922, ging Rollo's leermeester Uhlenbeck naar Baskenland waar hij die zomer op een congres in Guernica een voordracht hield. Uhlenbeck had oorspronkelijk zelf op een Baskisch onderwerp willen promoveren. Al helemaal op de eerste trede van de universitaire ladder had hij gehoord dat die taal overeenkomsten zou vertonen met Indiaanse talen (Bakker 2009: 79). Bij gebrek aan geld, materiaal en contacten was dat echter niet voor hem weggelegd. Op 17 oktober 1892 schreef Uhlenbeck aan de baskoloog Van Eys (1825-1914) dat promoveren op Baskisch wel te curieus geweest zou zijn.

Uhlenbeck was zijn interesse in de Baskische taal evenwel niet kwijtgeraakt, getuige vergelijkingen in zijn proefschrift (1888: 24-25) van woorden, niet alleen van Indo-Germaanse en Slavische woorden onderling, maar ook met Baskisch. Bovendien nam hij achterin zijn proefschrift zeven stellingen over die taal op. Daarnaast valt te wijzen op Uhlenbecks vele artikelen over de Baskische taal (Bakker en Hinrichs 2009: 2005) alswel op zijn uitgebreide correspondentie met baskologen als E. S. Dodgson (1857-1922), W. J. van Eys (1825-1914), G. Lacombe (1871-1950), H.A.M. Schuchardt (1842-1927) en J. de Urquijo (1871-1950) (Eggermont-Molenaar 2009a: 31,32 en 2009b: 208-210). Het zal daarom voor Uhlenbeck een wapenfeit zijn geweest dat hij bij de oprichting van

⁵ Met dank voor deze gegevens aan Hannie de Ruiter-Peltzer en kleinzoon Martin Rollo (Kaapstad).

Euskaltzaindia (Academie voor de Baskische Taal) in 1919 als erelid werd opgenomen.⁶

Na terugkeer van zijn trip naar Baskenland zegde Uhlenbeck zijn Baskische collega de Urquijo per brief van 26 september 1922 toe een student te zullen vinden om Baskisch in Baskenland te bestuderen (Uhlenbeck 1922). Al vier maanden later, op 3 februari 1923, liet hij de Urquijo weten William Rollo, een van zijn doctoraalstudenten, daartoe bereid te hebben gevonden (Uhlenbeck 1923a).

Uhlenbeck ging in deze brief door over de vraag welk dialect daarvoor het geschikst zou zijn,⁷ het dialect van Biskaye of dat van Quipuzcoan?⁸ Uhlenbeck dacht zelf aan het dialect van Marquina (een mengdialect van Biskaais en Gipuzko). Of, vroeg hij aan de Urquijo, is er nog een ander dialect? “Dat van Alava of Haute Navarre?” Hij voegde hier aan toe dat hij het liefst het meest convenabele dialect aangeraden zou willen krijgen. Een maand later, op 23 maart 1923, liet hij de Urquijo weten dat Rollo het Baskisch al met veel ijver bestudeerde.

Veel tijd om zich voor te bereiden heeft Rollo niet gehad, ongeveer drie maanden. Uit het dagboek dat Rollo's vrouw Lou bijhield toen ze in de zomer van 1923 in Baskenland zaten (in Eggermont-Molenaar 2009c: 313-331) weten we dat ze na kennismaking met de burgemeester van Marquina door hem vijf kilometer verderop, naar een pension in het gehucht Barinaga werden gebracht waar het Baskisch nog zuiverder gesproken zou worden. Dat gehucht, Barinaga, is waar het echtpaar Rollo drie maanden verbleef, in een slaapkamer met waskom en een zitkamer met piano in het huis van de dorpsonderwijzer.

Marquina en Barinaga liggen precies tussen Biskaye en Gipuzko in. Vroeger kwamen de mensen uit die gebieden naar de markt in Marquina voor hun inkopen en/of om daar hun ruzies te beslechten. Daarom wordt het dialect van Marquina (nu als Markina gespeld) een Biskaais dialect genoemd dat ook grammaticale vormen van Gipuzko vertoont. In Barinaga eindigen veel woordvormen zoals in het dialect van Gipuzko. In zijn proefschrift van maart

⁶ Informatie Pruden Gartzia, bibliothecaris van de Bibliotheek van Euskaltzaindia, Bilbao in februari 2011.

⁷ Baskisch bestaat volgens Lodewijk Lucien Napoleon (1813-1891), neef van Bonaparte, uit ongeveer vijf dialecten (die volgens recentere geleerden veel verder onderverdeeld kunnen worden): Biskaais, Gipuzkoans, Westelijk en Oostelijk Neder-Navarrees en Noordelijk en Zuidelijk Opper-Navarrees en Souletijns. Louis Lucien publiceerde *Grammaire basque, Remarques sur plusieurs assertions concernant la langue basque* (1876) en *Observations sur le basque Fontarabie* (1878). Sinds de eind zeventiger jaren is er een gestandariseerde Baskische taal en ook een officiële taal. Daarvoor had je alleen dialecten. In Spanje (Euskal Herria) wonen 614.000 Basken; in Zuid-Frankrijk bijna 52.000 waarvan ongeveer 1/3 Baskisch spreekt.

⁸ Quipuzcoan wordt nu gespeld als Gipuzko.

1925 geeft Rollo af en toe verschillen tussen beide plaatsjes aan. Als hij voorbeelden geeft van achtervoegsels schrijft hij er vaak opmerkingen bij zoals: “in Marquina wordt KOI (fond of/dol op) niet veel gebruikt, en af en toe gebruiken ze in Barinaga KORR (tendency).” Rollo had oog voor die verschillen; uiteindelijk was hij in 1920 in de Vergelijkende Taalwetenschap afgestudeerd.

Details over Rollo’s verblijf in de zomer van 1923 zijn te vinden in het dagboek van zijn vrouw Lou (in Eggermont-Molenaar 2009c: 313-331). In de zomer van 1924 ging hij alleen nog zes weken terug en al op 16 maart 1925 promoveerde hij op *The Basque dialect of Marquina*. Spaans lijkt Rollo zich al doende, al wandelend, eigen gemaakt te hebben.

Proefschrift over een Baskisch dialect

Antwoord op de vraag hoe Rollo zijn Baskische studie aanpakte kan uit verschillende bronnen worden geput. Een primaire bron is te vinden in de introductie van zijn proefschrift dat hij op 16 maart 1925 verdedigde. Een tweede bron is het dagboek dat zijn echtgenote Lou in Baskenland bijhield. De derde is een brief, gedateerd augustus 1923, van Uhlenbeck aan George Lacombe. Een vierde is een enkel regeltje in een brief van Lou’s jongere zus Hansje aan haar verloofde Ernst Peltzer.⁹ Bron vijf zijn collegiale recensies, van Uhlenbeck en vier andere bascologen. Een zesde bron is Rollo’s repliek op de kritiek die professor Resurrección María de Azkue (1864-1951), stichter van de Baskische Academie, leverde op zijn proefschrift.

Bron 1. Rollo’s proefschrift. In de introductie van zijn proefschrift bedankt Rollo de pastoor van Barinaga, Don Jean Barquin. Hij schrijft dat ze ’s morgens samen wandelden en dan Baskisch en Spaans spraken en Baskische en Spaanse zinnen maakten. Zo gauw hij een Baskische zin bij elkaar had, probeerde hij die uit op de eerste de beste die hij tegenkwam om na te gaan of die zin zo goed was.

In dezelfde introductie legt Rollo (in het Engels) uit dat, eenmaal terug in Den Haag, hij had kunnen doorgaan met het checken van de uitspraak van de taal omdat ze een twaalf-jarig meisje, Margarita Areitio y Laca, uit Barinaga mee naar Den Haag hadden genomen:¹⁰

om van mijn vrouw het huishouden te leren doen en met mij Baskisch te praten.
Ze is in Barinaga geboren, maar heeft altijd op school gezeten in Marquina en

⁹ Met dank aan Hannie de Rooter-Peltzer die me genereus van veel familiepapieren voorzag. Hannie’s moeder was een zuster van Lou van den Broeke.

¹⁰ Vertalingen in dit artikel voor zover niet anders vermeld zijn door Mary Eggermont-Molenaar.

heeft daar een groot deel van haar tijd doorgebracht. Op deze manier kon ik de gesproken taal blijven oefenen en beluisteren om zo een beter idee van de lokale uitspraak te krijgen (Rollo 1925: ix, x).

23 december 1923. Lou Rollo-Van den Broeke en Margarita Arejito y Laca.
Met dank aan Hannie de Ruiter-Peltzer ©.

Getuige van deze uitspraak is een foto uit het familiealbum en handtekeningen van Willie, Lou en Margarita in het verlovingsalbum (23 december 1923) van Lou's jongere zusje Hansje. In de zomer van 1924 ging Rollo nog een aantal weken naar Marquina, waarschijnlijk weer naar de onderwijzer in Barinaga, bij welke gelegenheid hij Margarita weer bij haar ouders afleverde.

Bron 2. Het dagboek van echtgenote Lou. Eind 2009 was kleinzoon Martin Rollo, die ook in Kaapstad woont, zo vriendelijk me het dagboek van zijn grootmoeder Lou op te sturen. Hierin schrijft Lou dat haar echtgenoot 's morgens twee uur

met de pastoor werkte en dat de heren in het begin alleen Latijn met elkaar spraken. In haar entree van 21 juli schrijft ze weer dat Willie Baskisch via Latijn leert maar ook dat de burgemeester hem een Spaans-Baskisch woordenboek had geleend.

Een dag later schrijft ze dat Willie wanhopig is. Als hij iets checkte bij zeven verschillende mensen, kreeg hij zeven verschillende antwoorden. Lou schrijft van mening te zijn dat Willie zich maar het beste bij het antwoord van de pastoor kan houden. Ze schrijft ook dat Willie het zoontje van hun hospes hielp met diens hondje te wassen, al doende leerde hij een paar woorden van het jochie. Lou voegde er trots aan toe dat Willie al een kleine conversatie kon onderhouden. Toen de burgemeester kwam vragen hoe het ging, antwoordt Lou – ze had zelf een paar jaar Klassieke Talen gestudeerd maar dat vanwege haar huwelijk opgegeven – dat Willie nu hele werkwoorden fonetisch opschreef, dat het een heel werk was, maar dat het precies was wat Willie moest doen. De burgemeester zegde toe Uhlenbeck en de Urquijo te schrijven. Hij vond het *extraordinair* dat een Hollander in Marquina Baskisch aan het leren was.

Op 4 augustus schrijft Lou dat er de afgelopen week niet veel is gebeurd, dat Willie erg hard werkte met op de *verbum transitivum* and *intransitivum* en dat ze nu begonnen zijn met de *substantivum*. Ze wist waar ze over schreef, omdat ze zelf een paar jaar Klassieke Talen had gestudeerd. Vanwege haar huwelijk had ze haar studie opgegeven. Lou herhaalt dat Willie herhaaldelijk aan allerlei mensen allerlei vragen stelde, maar steeds verschillende antwoorden kreeg.

Uit andere paragrafen in haar dagboek horen we over nog andere manieren waarop Rollo de taal kon bestuderen. Als hij 's avonds piano speelde zat de pastoor er Baskische liedjes bij te zingen. 's Zondags, als de pastoor preekte, woonden de Rollo's de preek bij. Iedere avond aten ze in de dorpsherberg waar ze na de maaltijd altijd een praatje maakten met de bedlegerige vrouw van de herbergier.

Tegen het einde van hun verblijf kregen de Rollo's een briefkaart van Uhlenbeck waarop hij zijn tevredenheid betuigde over Willie's methode. Geen wonder, converseren met plaatselijke lieden, zinnen opschrijven en deze checken met lokale mensen en kinderen, en zelfs een preek bijwonen Uhlenbecks eigen methode was geweest toen hij in 1910 en '11 in Montana de Blackfoot-taal bestudeerde. Dat weten we uit het dagboek dat Uhlenbecks echtgenote in 1911 bijhield (in Eggermont-Molenaar 2005: 31-178).

Bron 3. Brief van C.C. Uhlenbeck aan George Lacombe. Op 19 augustus 1923 schreef Uhlenbeck vanuit zijn vakantieadres in Zeist, in Huize Morgenzon, aan baskoloog Georges Lacombe dat hij twee brieven had gekregen van Rollo, "die nu in Barinaga zit, op vijf kilometer afstand van Marquina. Hij werkt met de pastoor die uit Marquina komt. M. Rollo is een erg intelligente en enthousiaste

jongeman. Hij wordt vergezeld door zijn vrouw die al Spaans spreekt. M. Rollo doet zelf erg zijn best om korte conversaties met de boeren aan te gaan, met de bedoeling de woordvormen die hij van de pastoor krijgt, te controleren. Uiteindelijk zal hij ongetwijfeld het dialect van Marquina (en dat van Barinaga) vloeiend genoeg kunnen spreken. Dankzij zijn jeugd en zijn ijver!”

*Najaar 1924. Rollo met dochter Margaretha (geb. september 1924).
Met dank aan Hannie de Ruiter-Peltzer ©.*

Bron 4. Brief van schoonzus Hansje. In juli 1924 ging Rollo terug naar Marquina/Barinaga – dat weten we uit brieven van Uhlenbeck aan collega’s. Kort na zijn terugkeer in Den Haag werd hij vader van baby Margaretha (naar het Baskische meisje Margarita vernoemd?). Op 18 september 1924 schrijft zijn schoonzusje Hansje aan haar verloofde dat het luierbroekje af was, dat ze bij Willie en Lou op bezoek was geweest, dat het er erg gezellig was geweest, dat de baby snoezig was. Over Rollo’s studie vervolgde Hansje:

Willie was laat op den avond wat in de war over een Baskische vorm, die hij niet begreep, plakte tot overmaat van ramp een tweecents postzegel op een Spaanse brief en zei toen met een grafstem, dat hij helemaal suf werd (Van den Broeke 1923).

Bron 5. Collegiale recensies. Deze welden op nadat Rollo op 16 maart 1925 om vier uur des namiddags zijn proefschrift had verdedigd. Zoals eerder gemeld schreef Uhlenbeck aan de Urquijo dat hij een student had die Baskisch wenste te studeren. Rollo maakt daarentegen in het voorwoord van zijn proefschrift duidelijk dat het Uhlenbecks idee was, dat van dat Baskisch studeren: “*It was to his suggestion that this small grammar is due and I only hope that he will find in it all he expected and that it may be the beginning of a longer and deeper study of a language in which he has always shown so much interest.*”

Het klinkt alsof Rollo zich nogal distantieert van het project. Waarschijnlijk zag hij nog steeds geen brood in voortzetting van deze studie, om welke reden hij al in 1924 naar een positie in Zuid-Afrika had gesolliciteerd. Wie die langere en diepere studie zou moeten doen, laat Rollo daarom dan ook in het midden. Zijn proefschrift, dat hij in een periode van twee jaar produceerde, kreeg evenwel, naast een berichtje in een avondblad, een aantal goede recensies.¹¹

Promotor Uhlenbeck schreef, zoals altijd in het Duits, aan collega baskoloog Hugo Schuchardt (1842-1927) dat Rollo's proefschrift een 'tüchtige' studie was. Daarnaast recenseerde hij het, zoals hij eerder deed met de proefschriften van eerdere promovendi, De Josselin de Jong (Uhlenbeck 1915: 271) en Geers (Uhlenbeck 1917: 159-60). Hieronder Uhlenbecks volledige recensie, omdat daaruit ook nog iets valt op te maken over diens eigen ideeën over het Baskisch (1926: 101-102):

Er gaat door het Baskisch taalgebied een scherpe scheidingslijn. Aan den eenen kant daarvan ligt het Vizcaisch, aan den anderen het Oost-Baskisch, waarvan het Guipuzcoaansch het westelijkste dialect is. Ongeveer op die lijn ligt Marquina, welks tongval zuiver Vizcaisch is. Enkele Guipuzcoanismen zijn door het verkeer tusschen oost en west te verklaren. Zij moeten uit betrekkelijk laten tijd dateeren, want over het geheel zijn er zoo diepgaande verschillen tusschen Vizcaisch en Guipuzcoaansch, dat wij wel moeten onderstellen, dat het Vizcaisch eenmaal niet aan het Oost-Baskisch heeft gegrensd. In dien tijd moet daartusschen Romaansch

¹¹ Op blz. 18 van het avondblad van de *Nieuwe Rotterdamsche Courant* van 28 maart 1928 maakte 'Dr. G. J. Geers,' oud-promovendus van Uhlenbeck melding van Rollo's proefschrift (Geers 1928). Geers promoveerde in 1917 bij Uhlenbeck op *The Adverbial and Prepositional Prefixes in Blackfoot*. Dank aan Korrie Korevaart voor het opsporen van dit nieuwsbericht.

of iets anders zijn gesproken. Ware het anders geweest, dan zouden wij elkaar kruisenden isoglossen, geen gemarkeerde scheidingslijn, waarnemen.

Was men er reeds algemeen van overtuigd, dat het Marquineesch tot het Vizcaisch behoort, toch had niemand in bijzonderheden het bewijs daarvan geleverd, voordat de heer Rollo met zijn dissertatie over “the Basque dialect of Marquina” voor den dag kwam. De energieke Schrijver, klassiek philoloog en phoneticus tegelijk, is erin geslaagd een deugdelijke beschrijving van het Marquineesch te geven. Toch heb ik één voorbehoud bij mijn zeer gunstige oordeel: wij missen immers in deze dialectbeschrijving een hoofdstuk over het accent, waaraan de heer Rollo toch wel eenige aandacht heeft gegeven. Ik weet, dat de Baskische accentquesties zeer moeilijk zijn en dat zelfde formuleering daarvan ons telkens en telkens ontglipt, maar juist daarom temeer zouden wij eenige phonetisch-nauwkeurige aanwijzingen dienaangaande op hoogen prijs hebben gesteld. Wij hopen, dat de heer Rollo deze leemte in een later geschrift zal aanvullen.

Bijzonder vestig ik de aandacht op de aardige teksten, die de Schrijver uit den mond der Marquineezen heeft opgeteekend. Het is mij bekend, dat Dr. Rollo nog meer tekstmateriall heeft verzameld. De publicatie daarvan zien wij met belangstelling tegemoet. Maar ook overigens verwachten wij van dezen ijverigen en nauwgezetten jongen Baskoloog nog veel goed werk.

De Amerikaanse free-lance linguist de Angulo (1926: 437) schreef:

Dit boek met zo'n honderd bladzijdes is meer dan een gewone dialectstudie zoals men van de titel zou kunnen afleiden. Het is niets meer of minder dan een grammatica van de Baskische taal zoals die wordt gesproken in Marquina, met andere woorden, het vertegenwoordigt het dialect van Guipuzcuan. De auteur heeft verscheidenen zomers in Marquina doorgebracht, heeft daar vriendelijke contacten met de mensen aangeknoopt en klaarblijkelijk de litteraire taal van grammatica's getoetst aan de daadwerkelijke spraak van de boeren. Dit is een grote verdienste [...]

Aan het eind van het boek staan vijftwintig pagina's teksten met vertalingen en nog eens vijftwintig pagina's met een alfabetische woordenlijst.

Het boek is mooi gedrukt en bijna zonder errata. In het hoofdstuk over fonologie maakt de auteur gebruik van het *Alphabet of the International Phonetic Association*, dat de verdienste heeft om erg plezierig voor het oog te zijn [...].

Lacombe (1926: 275-276) vergeleek Rollo's proefschrift met het werk van Louis Lucien Napoleon en dat van de Azkue. Maar, schreef Lacombe, die hadden beiden geen woord besteed aan de Marquina variant van het Biskaaise dialect. Dat Rollo wat kort is over de fonetiek weet Lacombe aan het ontbreken van opname-apparatuur. Wat morfologie betreft feliciteerde hij Rollo. Al met al achtte Lacombe het proefschrift een nuttige aanvulling voor de bestaande Biskaaise grammatica's.¹²

¹² Deze en de volgende drie recensies (Bleichstein, Meillet en de Azkue) werden ook opgenomen

Meillet (1926: 196) was van mening dat niets nuttiger is voor de studie van het Baskisch dan dialectstudies. Hij zag Rollo dan ook als een reddingslinguïst en bepleitte een dialectenatlas.

Bleichstein (1925: 1092) schreef dat het Spaans-Baskische dialect van Biskaye, met invloed van Gipuzkoa, in Marquina, bewoond door oude geslachten en boeren, zuiver bewaard is, beter dan in de grote steden en de havensteden. Hij prees Rollo voor zijn grondige en overzichtelijke beschrijving van een beperkt dialect.

de Azkue (1925: 563-569): Wat er volgens de Azkue mis was met het proefschrift wordt hieronder duidelijk uit Rollo's repliek op deze recensie.

Lewie (1928/31: 801-802). Deze recensie kon niet worden getraceerd.

Bron 6. Rollo's reactie op de recensie van de Azkue. Rollo moet de Azkues recensie vlak voor zijn emigratie naar Zuid-Afrika onder ogen hebben gekregen. Hieronder zijn repliek daarop, die tevens meer over zijn studiemethode bevat. Rollo (1926a: 620-623) schreef dat er geen woord of structuur in zijn proefschrift staat of hij moest deze tenminste twee of drie keer van een dorpeling hebben gehoord. En, schreef Rollo, er staat ook geen woord in van mijn mentor [don Barquin, de dorpspastoor] zonder dat ik dat woord zelf ook door de dorpingen had horen gebruiken.¹³ In de rest van de repliek geeft Rollo aan nooit van zins te zijn geweest om alle woorden die de dorpingen gebruikten in zijn proefschrift op te nemen en dat hij ook niet naar de oorsprong van woorden had gezocht, maar alleen had gecheckt of bepaalde woorden door de dorpingen werden gebruikt.

Omdat de Azkue in zijn recensie ook de dorpspastoor had betrokken, nam Rollo het voor de pastoor op – die had hem helemaal niet bewogen om wat dan ook op te nemen en één foutje dat De Azkue opmerkte, was er eentje van de drukker, niet van de pastoor. Tot slot gaf Rollo aan dat hij naar Marquina was gegaan om daar te horen hoe de uitspraak was, en niet hoe die volgens boeken was. Rollo vervolgt zijn repliek met antwoord op de vraag waarom hij De Azkue

---

bij de Baskische vertaling van Rollo's proefschrift door Jabier Kaltzakorta (2006: XXXI-XL-L).

¹³ Deze zinsnede doet denken aan wat Uhlenbeck zegt in het voorwoord van zijn *English-Blackfoot Vocabulary* van 1930: "No word was taken from Tims' dictionary that did not appear to be used by the Southern Peigans." Het klinkt of de meester van de leerling heeft geleerd bepaalde kritiek bij voorbaat te smoren.

niet noemt in zijn proefschrift: ‘ik heb het niet gebruikt omdat ik alleen Latijn en Grieks heb gebruikt en de tekens die ook in andere talen worden gebruikt.’¹⁴

Rollo eindigt met don Jean Barquin nog eens te bedanken voor diens “enthousiasme voor zijn dorp en zijn taal, zijn bereidheid me bij de dorpingen in hun huizen te introduceren en iedere groep mannen in wiens conversatie ik geïnteresseerd was; voor de delicate manier waarop hij de psychologische problemen uitlegde, die een taal zoals Baskisch heeft, voor iemand die eerder alleen maar Indo-Germaans heeft gestudeerd.”

Of deze herhaalde lofrede voor Barquin de Azkue veel deugd gedaan heeft weten we niet, denken we van niet. Wel weten we dat de Azkue Rollo in 1925 heeft voorgesteld als corresponderend lid van Euskaltzaindia (Academie voor de Baskische Taal) en dat dit voorstel unaniem werd aangenomen (Kaltzakorta 2006: XLVI).

Zuid-Afrikaans: Kaapstad 1926

Eenmaal docent in 1926 en vanaf 1935 hoogleraar Klassieke Talen aan de Universiteit van Kaapstad wist Rollo al in datzelfde jaar, 1926, een artikel in het Afrikaans te publiceren (1926c). Voor het overige besteedde hij zijn wetenschappelijke activiteiten voornamelijk aan doceren en het bevorderen van de kennis van de Romeinse geschiedenis door erover te schrijven (Stevenson 1931 Vol. II: 89). Dit bevorderen doet hij nog steeds. Ook nu, in 2011, vermeldt de *Graduate School in Humanities* van de Universiteit van Kaapstad onder *Scholarships and Prizes, Section Classics* de ‘William Rollo Prize (Eggermont-Molenaar 2009c: 339).

Tijdens de Tweede Wereldoorlog werd Rollo’s hoogleraarsbestaan brutaal verstoord omdat de Geheime Dienst van Zuid-Afrika iemand nodig had die haar agenten Japans kon leren. Omdat ze niemand konden vinden werd Rollo gevraagd om maar even Japans te leren. Na drie maanden was hij in staat om zijn kennis van de rudimenten van het Japans aan de agenten over te dragen. Hoe hij dat deed weten we niet; het is jammer dat echtgenote Lou daar volgens de familie en voor zover we weten geen dagboek over heeft bijgehouden.

In 1953 ging Rollo met emeritaat om van november van dat jaar tot december 1955 als interim-president van de nieuw gestichte universiteit van Rhodesië-Nyasaland te fungeren. In die twee jaar benoemde Rollo de eerste tien

---

¹⁴ Dank aan Gerda Bloemraad-Heiser (Calgary) voor de vertaling uit het Spaans. De Azkue had waarschijnlijk verwacht of gehoopt dat Rollo aan zijn publicaties uit 1891 (over Baskische werkwoorden), 1918 (een Baskisch-Spaans woordenboek) of 1923 (een studie over Baskische achtervoegsels) zou refereren.

afdelingshoofden en de eerste bibliothecaris, en werd het grondplan gelegd en met bouwen begonnen.¹⁵

Op 14 oktober 1960 stichtte de *Classical Association of South Africa* een *Eastern Cape Region*. Bij die gelegenheid sprak William Rollo, *Honoraire President van de Classical Association*, de vergadering toe: “*What the Classics still mean to us today ...*”. Vier dagen later werd hij geveeld door een hartaanval. In de lof- of lijkrede wordt Rollo een *fine scholar* en een *able teacher* genoemd (Smuts 1960: 7-31).

Hieraan kunnen we toevoegen dat Rollo eigenlijk een taalverwervende *Rolling Stone* was: met Engels als eerste taal studeerde hij in 1915 in Glasgow *cum laude* af in Latijn en Grieks. Frans, Russisch en Hindoestaans pikte hij op in de jaren 1915 tot 1918 als krijgsgevangene. In de periode 1918 tot 1926 maakte hij zich als student, docent, verliefde, verloofde, en tenslotte getrouwde jongeling het Nederlands eigen, waarnaast het Spaans in de zomers van 1923 en 1924. Vanaf februari/maart 1923 bestudeerde hij het Baskisch om in maart 1925 op een dialect ervan te promoveren. Promoveren op een Baskisch dialect werd voor Uhlenbeck indertijd ‘te curieus’ bevonden. Blijkbaar zag Uhlenbeck dat anders voor zijn ontwortelde Schotse student.

Na zijn intermezzo op het Europese vasteland werd Rollo een zeer gewaardeerde docent en pleitbezorger van de studie van Klassieke Talen in Zuid-Afrika. Daarnaast wist hij binnen de kortste keren een artikel in het Zuid-Afrikaans te publiceren en later ook nog wat Japans te doceren. Uiteindelijk, tijdens een Klassieke Talen-conferentie, zou hij als het ware in het harnas sterven. Voor hem gold wat zijn leermeester Uhlenbeck (1885: 18) al als vijftienjarige dichtte:

Wanneer bij dorre geleerdheid
Mijn éénzame stonden vervliên,
Hoe schijnt mij de taal [en geschiedenis] der klassieken
Een droomrige sproke te biên?

LITERATUUR

- de Angulo, Jaime. 1926. Miscellaneous. Review of: The Basque Dialect of Marquina. Wm. Rollo. Amsterdam, 1925. *American Anthropologist* 28.2: 437-8.
- de Azkue, Resurrección María. 1925. Rev. of: *The basque dialect of Marquina*, por el escocés Dr. William Rollo, graduado en la Universidad de Leiden.’ *Revista Internacional de los Estudios Vascos* (RIEV) 1925, XVI: 563-569 en in Kaltzakorta 2006: XXXI-XLIV.

¹⁵ <http://www.uz.ac.zw/admini/registry/downloads/00-Prelims1a-Historical%20.pdf>.

- Bakker, Peter. 2009. 'C. C. Uhlenbeck and the Basque language.' *Canadian Journal of Netherlandic Studies*. XXIX. ii / XXX, i: 79-103.
- Bakker, Peter and Jan Paul Hinrichs. 'C. C. Uhlenbeck: a Bibliography of his writings (1885-2009).' *Canadian Journal of Netherlandic Studies*. XXIX. ii / XXX, i: 165-205.
- Bleichstein, Robert. 1925. Recensie: *The Basque Dialect of Marquina*. *Anthropos* XX: 1092.
- van den Broeke, Hansje. 1923. Brief aan Ernst Peltzer. Bussum: Collectie Hannie de Ruiter-Peltzer.
- Eggermont-Molenaar, Mary (ed), with contributions by Alice Kehoe, Inge Genee and Klaas van Berkel. 2005. *Montana 1911: A Professor and his Wife among the Blackfeet*. Calgary: University of Calgary and Press University of Nebraska Press.
- Eggermont-Molenaar, Mary. 2009a. 'The Uhlenbecks ' Life in Letters. *Canadian Journal of Netherlandic Studies* XXIX.ii / XXX.i, 23-46.
- Eggermont-Molenaar, Mary. 2009b. 'Letters by C. C. Uhlenbeck.' *Canadian Journal of Netherlandic Studies* XXIX.ii / XXX.i, 208-210.
- Eggermont-Molenaar, Mary. 2009c. 'Marquina 1923: Student Rollo and his Wife among the Basques. Cape Town 1926: Professor Rollo and his Wife among the South-Africans.' *Euskera*. 54,1: 307-342. Beschikbaar op <http://www.caans-acaen.ca/News/ROLLO.pdf>.
- Geers, G. J. 1928. 'Spaanse berichten: *The Basque dialect of Marquina*.' *De Nieuwe Rotterdamse Courant*. 28 maart: blz. 18.
- Gerard, James W. 1917. *My Four Years in Germany*. New York: George H. Doran Company.
- Kaltzakorta, Jabier. 2006. *Sarrera eta obraren azterlana* (Introduction and discussion). Tr. in Baskisch van *The Basque dialect of Marquina door William Rollo*. Bilbao: Labaryru Ikastegia.
- Lacombe, George. 1926. Recensie: *The Basque Dialect of Marquina*. *Bulletin de la Société de Linguistique*, XXVI: 275-276.
- Lewie, Ernst. 1928. Recensie: *The Basque dialect of Marquina*. *Orientalistische Literaturzeitung* 31: 801-802.
- Meillet, Antoine. 1926. Recensie: *The Basque Dialect of Marquina*. *Bulletin de la Société de Linguistique*, XXVII: 196.
- Rollo, William. 1925. *The Basque dialect of Marquina*. Amsterdam: H. J. Paris.
- Rollo, William. 1926a 'Contestación al juicio crítico del señor Resurrección María de Azkue respecto de "The basque dialect of Markina."' In: *Revista Internacional de los Estudios Vascos* (RIEV) 1926: 621-23. In: Kaltzakorta 2006: XLIV-XLVIII in in: *Euskera* 1926: 66-67 onder dezelfde titel.
- Rollo, William. 1926b. Letter of August 19 to Señor de Urquijo. San Sebastian, Spain: Julio Urquijo Archive.
- Rollo, William. 1926c. 'Brittanië onder die Romeine.' *Die Huisgenoot*, August.
- Rollo, William. 1928. Quo tempore Lycophron Aexandram comporuerit? *Mnemosyne*, New Series, vol. 56, Pars 1 (1928), pp. 93-101.
- Rollo, William. 1929. The Date and Authorship of the Pervigilium Veneris. *Classical Philology*., Vol. 24, No. 4 (Oct. 1929), pp. 405-408.
- Rollo, William. 1930 *Archivum Historicum romanum*. London. University of London Press.
- Rollo, William. 1934. 'Ostia.' In: *Greece & Rome*. Vol. 4. No 10 (Oct. 1934), pp. 40-53.
- Rollo, William. 2006. *The Basque dialect of Marquina*. Sarrera eta obraren azterlana (introduction and discussion [en vertaling in het Baskisch]), Jabier Kalzakorta. Bilbao: Labaryru Ikastegia.
- de Roodt, Evelyne. 2000. *Oorlogsgasten. Vluchtlingen en krijgsgevangenen in Nederland tijdens de Eerste Wereldoorlog*. Zaltbommel: Europese Bibliotheek.

- Smuts, F. 1960. 'Classical Scholarship and the Teaching of Classics at Cape Town and Stellenbosch.' In: *Acta Classica* 3: 7-31. Stellenbosch: University of Stellenbosch.
- Stevenson, G. H. 1931. Rev. 'Archivum Historicum Romanum by W. Rollo.' In: *The Classical Review*, Vol. 45, No 2: 89.
- Uhlenbeck, C. C. 1885. *Droomen en Gedachten*. Haarlem: I. de Haan.
- Uhlenbeck, C. C. 1888. *De Verwantschapsbetrekkingen tusschen de Germaansche en Baltoslavische talen*. Leiden: B. Blankenberg.
- Uhlenbeck, C. C. 1892. Brief aan Van Eys. Bilbao. Spanje: Azkue Biblioteka, Archive Lacombe.
- Uhlenbeck, C. C. 1915. Rev. of: J.P. B. de Josseling de Jong, *Blackfoot texts from the Southern Peigans Blackfoot Reservation, Teton Country, Montana; with the help of Black Horse Rider*. (Amsterdam: Johannes Müller, 1914). In: *Internationales Archiv für Ethnographie* 22: 271.
- Uhlenbeck, C. C. 1917/1918. Rev. of: G. J. Geers, *The adverbial and prepositional prefixes in Blackfoot* (Leiden: L. van Nifterik Hz., 1917). In: *Museum* 25: 159-160.
- Uhlenbeck, C. C. 1922. Brief aan Julio de Urquijo. In: Julio de Urquijo's Archive. San Sebastian, Spanje.
- Uhlenbeck, C. C. 1923a. Brief aan Julio de Urquijo. In: Julio de Urquijo's Archive. San Sebastian, Spanje.
- Uhlenbeck, C. C. 1923b. Brief aan Georges Lacombe. In: Azkue Biblioteka, Bilbao, Spain, Archive Lacombe.
- Uhlenbeck, C. C. 1926. Recensie: *The Basque dialect of Marquina* (Amsterdam: H. J. Parijs, 1925). In: *Museum* 34: 101-102.
- Uhlenbeck, C. C. en R. H. van Gulik. 1930. *An English-Blackfoot Vocabulary, based on material from the Southern Peigans*. Amsterdam: N.V. Noord-Hollandsche Uitgevers-Maatschappij. (Verhandelingen der Koninklijke Akademie van Wetenschappen, Afdeling Letterkunde, Nieuwe Reeks. 29/4).
- Warner, Philip. 1976. *The Battle of Loos*. London: William Kimber & Co.